

МІКОЛА ГУСОЎСКИ
ПЕСЬНЯ
пра
ЗУБРА

NICOLAI HUSSOVIANI

CARMEN

de statura feritate

ac venatione

BISONTIS

ШКОЛЬНАЯ БІБЛІЯТЭКА

МІНСК
Беларускі гуманітарны
адукацыйна-культурны цэнтр
1994

МІКОЛА ГУСОЎСКИ

ПЕСЬНЯ

пра

ЗУБРА

NICOLAI HUSSOVIANI

CARMEN

de statura feritate

ac venatione

BISONTIS

МІНСК — 1994

БГАКЦ

ББК 84(0)4
Г96
УДК 82(100)-1

Пераклад з лацінскай Ул. ШАТОНА

Прадмова А. ЖЛУТКІ

Мастак С. ХАРЭЎСКІ

Школьная бібліятэка

Літаратурна-мастацкае выданне

Гусоўскі Мікола

ПЕСНЯ ПРА ЗУБРА

Тэхнічны рэдактар З.СЕНЬ

Камп'ютарная вёрстка А.КУДРАЎЦАВАЙ

Падпісана да друку 03.03.94. Фармат 70×1081/32. Папера афс. №1. Гарнітура Таймс.

Высокі друк. Ум. друк. арк. 2,10. Тыраж 25000 экз. Заказ 807.

Беларускі гуманітарны адукацыйна-культурны цэнтр. Ліцэнзія ЛВ № 261.

220050, Мінск, вул. Кірава, 21.

Мінскі паліграфкампінат МВПА імя Я.Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23

Г 8200000000

ISBN 985-6012-03-1

©Пераклад. Ул.Шатон, 1994

©Прадмова. А.Жлутка, 1994

МІКОЛА ГУСОЎСКІ І ЯГО ПАЗМА «ПЕСНЯ ПРА ЗУБРА»

Выдатны беларускі пісьменнік эпохі Адраджэння Мікола Гусоўскі вядомы перш за ўсё сваёю «Песняю пра зубра» (*Carmen de statura, feritate ac venatione bisontis* — «Песня пра выгляд, лютасць зубра і паляванне на яго») — літаратурным шэдэўрам, напісаным на лацінскай мове. У Вялікім княстве Літоўскім, ядром якога былі беларускія землі, на гэтай мове да сярэдзіны мінулага стагоддзя пісаліся дзяржаўныя акты, вялася карэспандэнцыя, выкладаліся навукі ў школах, правіліся набажэнствы ў храмах, ладзіліся суды і соймы. Нельга было ўявіць адукаванага ліцвіна-беларуса тых часоў, які б не ведаў лацінскае мовы. Ад часоў антычнасці і да сярэдзіны XIX стагоддзя лаціна лучыла ўсю адукаваную Еўропу, дзе яна была моваю рэлігіі, школы, навукі і літаратуры. Вось чаму Мікола Гусоўскі, які хацеў уславіць веліч і магутнасць Айчыны перад усім цывілізаваным светам, склаў сваю пазму на гэтай мове.

Пра жыццё Гусоўскага захавалася мала звестак. Мы не ведаем дакладна ні месца, ні году яго нараджэння, ні даты смерці. Лічыцца, што нарадзіўся ён паміж 1470 і 1480 гг., а скончыў свой зямны шлях пасля 1533 г. Паходзіў, верагодна, з якогась мястэчка ці вёскі з назваю Гусаў, Усаў ці Уса, якіх і цяпер шмат на нашай зямлі. Адсюль прозвішча паэта — Гусоўскі.

На нейкім этапе свайго жыцця юнак трапляе ў лік прыбліжаных сакратара вялікакняскай канцылярыі ў Вільні Эразма Вітэлія. Магчыма, ягоная апека дапамагла Гусоўскаму здабыць адукацыю ў Вільні альбо ў адным з заходніх універсітэтаў. На чале пасольскіх місіяў ад Вялікага Княства і Каралеўства Польскага Вітэлій тры разы выязджаў у Рым. Гусоўскі суправаджаў яго ў трэцім падарожжы ў 1518 — 1522 гг. Задачай пасольства было пераканаць папу Льва X у неабходнасці стварэння кааліцыі еўрапейскіх дзяржаваў супроць Турцыі і Крымскага ханства.

Тут, на просьбу папы ў 1522 г. Мікола Гусоўскі піша шэдэўр еўрапейскае літаратуры «Песню пра выгляд, лютасць зубра і паляванне на яго» — такая поўная назва твора.

Урачыста і ўзнёсла гучаць пачатковыя дыстыхі паэмы:

In medio quaedam populo spectacula Romae
Contigerant nuper forte videnda mihi.

У перакладзе:

Неяк у тлуме людскім відовішча шумнае ў Рыме
Я і мае сябры блізка пабачыць маглі.

Менавіта ўбачаны ў Рыме бой быкоў натхніў Міколу Гусоўскага на твор пра зубра.

Толькі людзі адважныя маглі ў той час пайсці на небяспечнае паляванне на зубра, маладушных чакала альбо ганьба, альбо смерць.

Мужнасць у жыхароў Княства выходзіла з дзяцінства. Паляванні ў пушчах беларускія князі выкарыстоўвалі дзеля рыцарскага ўзгадавання моладзі. Князь Вітаўт асабіста кіраваў гэтаю справай. І ягоную веліч Гусоўскі ўслаўляе ў сваёй паэме, захапляючыся дзяржаўнаю мудрасцю князя.

Аднак Вітаўт выступае ў паэме не сам па сабе, а як рэпрэзентант той зямлі і таго працавітага люду, якімі з Божае ласкі пастаўлены кіраваць:

... адважнага Вітаўта розум

Сілу радзіме вярнуў, княства вялікім зрабіў...

Добра ведаючы жыццё простага народу, Мікола Гусоўскі звяртаецца ў творы таксама і да пэўных народных прымхаў і забабонаў.

Гэтае і іншыя адступленні ад асноўнае дзеі паэмы — палявання на зубра — не толькі не зацямяюць яго, але адцяняюць і паглыбляюць вобраз смяротнага змагання чалавека і зубра. Гурма раз'ятраных вершнікаў на ўзмыленых конях пераследуе ў пушчы зняможанага і абтыканага стрэламі зубра. Імкліва набліжаецца развязка...

Як гуманіст і міратворца, ён лічыць вайну праявай маральнае дэградацыі грамадства, яго ўнутранага расколу.

Горача і натхнёна ў заключнай малітве да Дзевы Марыі Гусоўскі просіць супакою, ладу і шчасця свайму пакутнаму краю й народу:

Кветак дзявочых краса! Прачыстая Дзева Марыя!

Просьбу маю падтрымай боскай малітвай сваёй/.../

Гіне народ, а яму, з'яднанаму верай Хрыстовай,

Трэба, каб мір для жывых запанаваў на зямлі.

Галоўным героем паэмы выступае зубр, які сімвалізуе сабою беларускую зямлю і яе жыхароў. Ён адначасна і пераможаны і пераможца, забойца і забіты. Ён — пушчы і долы, рэкі і балоты, ён смерд і ён князь. Ён — «буй тур» Вітаўт. Звер набывае чалавечыя рысы: ён здольны быць пяхотным і лагодным, лютым і неўтаймавальным. Ён — князь пушчы і яе валадар, аднак ён жа і яе спараджэнне. Ніводная жывёліна не параўнаецца моцаю, трываласцю і веліччу з зубрам. Ён велікадушна адпускае з мірам таго, хто не бярэ на яго зброю, і люта помсціць таму, хто ідзе на яго з мечам.

Цудоўным і неспасціжным чынам у паэме пераплятаюцца зубр, князь і народ. Дзяржава, валадар, людзі, прырода ўпісваюцца ў магутную постаць зубра, робяцца часткамі ягонай істоты. Гэта надае паэме незвычайную суладнасць і завершанасць. Кожны радок, кожны дыстых надзіва мілагучны і дасканалы, адліты рукою вялікага майстра. Любое слова нясе ў сабе непаўторны водар аўтарскае душы, напоўненае вялікай любоўю і ласкаю да радзімы, да свайго люду

«Песня» была надрукаваная ў 1523 г. у Кракаве, дзе паэт правёў апошнія гады перад смерцю. Апроч яе пяру Гусоўскага належаць таксама вершы «Суцяшэнне» і «Да св. Сэбасцяна», а таксама паэмы «Новая і славуная перамога над туркамі», «Жыццё і подзвігі св. Гіяцынта».

Гусоўскага беспадстаўна часам прыпісваюць да летувіскае, украінскае альбо польскае літаратуры, не ўлічваючы відавочных сведчанняў на карысьць яго беларускага паходжання ў самой паэме. Зубр, на якога паляваў паэт, не жыў ні ў стэпах Украіны (якая за тымі часамі ўжо не належала, дарэчы, да Вялікага княства), ні ў Польшчы, ні ў Жамойці. Па-другое, рака Дняпро, якую пад час сваіх паляўнічых вандровак неаднаразова пераплываў Гусоўскі, пра што ён піша ў паэме, не цячэ праз тэрыторыі Польшчы і Жамойці. Па-трэцяе, паэтаў ідэал — Вітаўт, які ў Польшчы ніколі ў пашане не быў. І нарэшце, самае галоўнае — беларуская ментальнасць твора, якая фіксуецца на ўсіх узроўнях яго будовы.

Прызнанне паэтычнага таленту аўтара «Песні пра зубра» засведчана рашэннем міжнароднае арганізацыі ЮНЭСКО, паводле якога імя Міколы Гусоўскага побач з імём Францішка Скарыны было ўключанае ў спіс найвыдатнейшых дзеячаў славянскага свету.

Алесь ЖЛУТКА,
кандыдат філалагічных навук

Неяк у тлуме людскім відовішна шумнае ў Рыме
Я і мае сябры блізка пабачыць маглі.
Жорсткая бойка ішла між быкамі й людзьмі на арэне:
Торгала ў цела живёл коп'яў асцё, і быкі
З гневаў, які нарастаў ад новых балючых удараў,
Порсткіх ганялі мужоў, носячы смерць на рагах.
Прагна калі я глядзеў, як многа той лютасці мела
Злосць, што ўскіпала ад ран, галасу, воплескаў рук,
Пушчу прыпомніў тады. Сябры мае, чуючы гэта,
Сталі пытацца, дык я колькі быліц прыгадаў.
Вось і пра ловы кажу, пра моц і вялікую сілу
Зубра, ды раптам язык мой гаваркі і падвёў.
З ходу ж далі мне загад, каб сказ мой пра волата-звера
Песняй зрабіў і яе каб неадкладна пісаў.

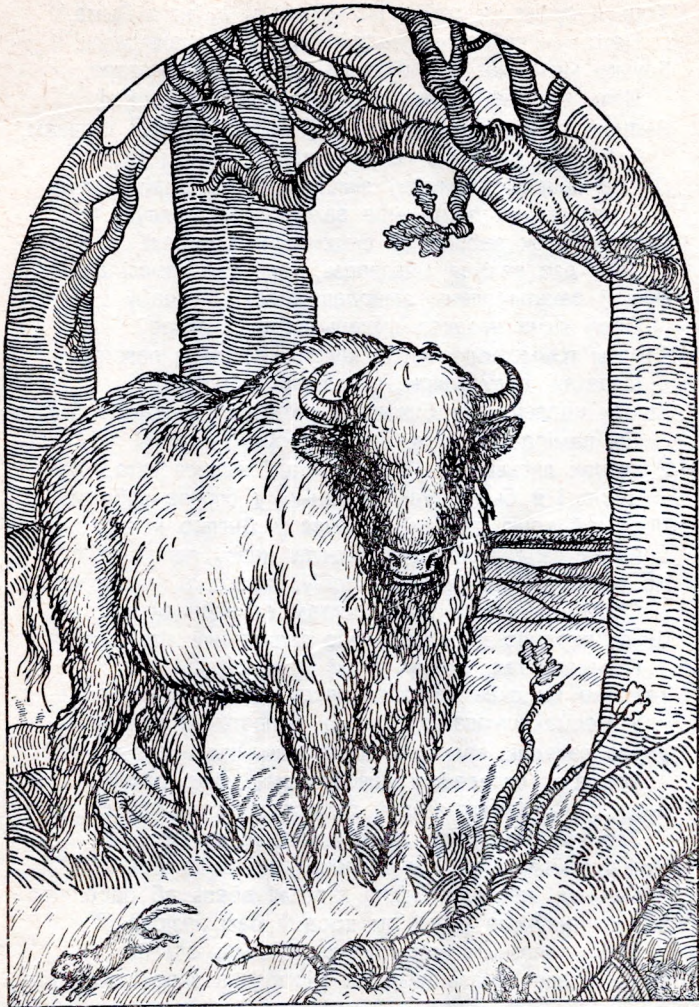
Шчыра калі гаварыць, то я не з вялікай ахвотай
Баяў пра звера, які самы пачварны з усіх.
Крою забойца людской і званні і тытулы нішчыць,
Лютымі бойкамі ён славен на поўначы ў нас.
Часта й самога мяне апаноўваў страх той ганебны,
Хоць баязліўцаў такіх просты народ аглюе:
Недруг — дык поўняй, сябры — дык і менш.

Але з рызыкай большай

Перад мужамі навук трэба цяпер выступаць.
Мо дзе пад ношай цяжкой нянацкам звалюся, а можа,
Буду пісаць і далей, хоць і не надта хачу.
Здзейсню волю таго, каму вінаваты найлепшым;
Тое, што ён загадаў, без важданіны зраблю.
Часу падумаць няма, які плён будзе з кволай крынічкі,
Людзям падам, што і мне глеба няплодная дасць.
Праўда, Італію шчэ і не бачыў. Мы тут нядаўна.
Ды вось павінен якраз песню пра зубра складаць.
Перш, калі можна, то я, чужынец з далёкага краю,
Слушна прашу аднаго: твор справядліва судзіць.
Хай не жадае ніхто аб рэчах сказаць больш узнёсла,
Чым патрабуюць яны для разумення свайго.
Зрэшты, чытач, ці бачыў ты пёркі мае для пісання?
Іх я нашу ў калчане, важка ён збоку вісіць.
Стуль і паперу бяру, калі я пісаць пачынаю,
Стуль на пагібель чыюсь з посвістам пёркі ляцяць.
Ты, мусіць, пішаш і лепш. Я лепей валодаю лукам.
Кожны ў сваім рамястве можа зраўняцца з другім.
Невукі ж хай не грызуць мае чужынскія вершы,
Востра адточаны мной стрэлы, якімі пішу;
Джалы з ядам такім, што нават любому ваяку
Драпіны досыць — і ён ляжа адразу навек.
Звычайку я некалі меў насіцца па дзікіх мясцінах,
Нетраў паўночных абшар вабіць і зараз мяне;
Побач са мной увесь час (і ў лесе ж сустрэнеш заганы)
Хай мне рыкае у верх грозны пачварысты звер.

Водгалас рыку таго загучыць у мелодыі песні,
Песня ж раскажа аб тым, што я калісь перажыў.
Водзіцца зубр у дрымучых лясах на землях літоўскіх,
Ён аграмадны і ў рост, і ўпярочкі, і ўдоўж.
Так што калі сканае ад ран, унурыўшы голаў,
Сядуць да трох малайцоў купай адной між рагоў.
Дый галава можа здацца каму не задужа вялікай,
Як параўнаць з галавой частак астатніх памер.
Поўсць вісіць памялом, барада вытыркае пагрозна,
Чырванню злоснай гараць зрэнкі, наводзячы жах.
Ўюцца на ім касмылі ад карка да самых лапатак,
Лоб закрываюць, паўзуць аж да грудзей і калень.
Далей хачу параўнаць малое з вялікім для праўды,
Звесткі прыводзячы вам ад паляўнічых былых.
Целам, паводле іх слоў, казёл ён кудлаты і толькі,
Члены ж калі разглядаць, то не казёл ён, а бык,
Колеру цёмнага звер. Мясанка ружовага з чорным,
Быдта між тым і другім стаць памагатым хацеў.
Дзіўна, ды пішуць лухту ад гэтай мудрэйшюю часам,
Я нат не ведаю сам, што за прычына была.
З ноздраў ягоных вядуць шырокія нейкія рогі,
Кажуць, што целам сваім ён выглядае інакш.
Мызу яшчэ дадаюць з абвіслаю страшнай губою,
Словам, не мой гэта зубр, іхны, напэўна, бізон.
Шмат я чаго прачытаў аб мінуўшчыне ў кнігах славянскіх,
Мову прачытаных кніг літары. грэкаў нясуць.
Знакі чужыя народ запазычыў для ўласнай карысці,
З імі затым стасаваў бацькавай мовы лады.
Многае, што я чытаў,— гэта памяткі даўняга часу,
Там і прырода, і быт розных зямель і краін.
Звера ж такога ніхто дагэтуль ніколі не бачыў,
Мо' вось на поўначы быў перад патопам яшчэ.
Пліній гаворыць ясней, калі піша пра зубра і тура:
Гэткія, кажа, быкі ёсць у паўночных лясах.
Баяць яшчэ, што й раней не было аніводнага звера

Лютасці большай, чым тур — выкармак польскай зямлі.
Што ж да лясоў, дык, бадай, і месца другога не знойдзеш,
Каб дзе на свеце такі волат магутны хадзіў.
Люты не менш і зубр. Грывастым заве яго Пліній.
Хочаце знаць пра зубра, слухайце песню далей.
Многія кажуць, што я выдумляю зашмат. І, напэўна,
Той не паверыць, што звер гэткую меў галаву,
Сам, хто зімой у пякельны мароз не бадзяўся па лесе.
Колькі б чаго ні плялі, вынесу неяк, сцярглю:
Ёсць жа магчымасць пакуль у вершы сказаць пра ўсё тое,
Што давалося калісь бачыць на ловах не раз.
Там я патраціў і час, якога не вернеш, бо марна
Дома сядзець не любіў: звычка не тая была.
Зараз найбольш спакою хачу і ўсёю душою
Прагну самоты, яе сіллем усякім лаўлю.
Сховы лайдачнай сабе не шукаю, за часам палюю,
Мне не хапала яго, каб у навуках сталець.
Час летуценны аднак і не зловіш і не затрымаеш
Сродкам ніякім, бо ён гіне, прышоўшы да нас.
Хай ужо гіне той час. Мы ж лёсу няк не навяжам
Нормы законаў сваіх. Лепей прадоўжу расказ.
Новага, праўда, не дам вучоным адным, бо, напэўна,
Хронік ды кніг не злічыць, што прачыталі яны;
Ведаюць з гэтых крыніц пра суставы звяроў, іх памеры,
Дзе і малюнак яшчэ, могуць і больш зразумець.
Хоць я і многа чытаў, не знайшоў нічога пра зубра.
Мушу прызнаць, у лясах покуль хаваецца ён.
Хіба што Павел Дыякан у сваіх «Лангабардаўскіх дзеях»
Кажа, дарэчы, што зубр — гэта лясны велікан.
Нейкі стары чалавек яму кляўся, што бачыў калісьці
Шкуру адну, на якой спалі пятнаццаць хлапоў.
Я на той шкуры не спаў, і яна мяне не кранае,
Рогі таксама, бо іх часта рукамі круціў.
Тое, што я раскажу, гэта ўсё шматгадовы мой вопыт,
Праца мая і жыццё многіх турботлівых дзён.

Хоць я зусім не раўня пісьменнікам даўняга Рыма,
Нетры ж паўночных лясоў ведаю, быццам паляк.
Бацька мяне навучыў цікаваць асцярожнага звера,
Ціха, нячутна ступаць, крокам бяшумным ісці;
Вызначыць, дыша адкуль вятроў ледзь улоўных павевам,
Звер каб цябе не пачуў носам ці вухам сваім.
Добра пацець прымушаў зімой у заснежанай пушчы,
Ўсклаўшы на плечы мае важкую зброю лаўца.
Цешыла зрок забіццё, а слых весялілі сабакі,
Там, дзе валіўся мядзведзь, там, дзе каналі дзікі.
Вунь і сахаты алень, змардаваўшыся, б'еца ў цянётах,
Петлі яшчэ навакол душаць астатніх звяроў.
Стрэлы грымотным агнём калоцяць далёка паветра,
Падаюць долу звяры, збітыя градам свінца.
Хто ж ацалеў, дык бяжыць ад коп'яў і верхнікаў быстрых,
Ды памірае ад ран, паячы кроўю зямлю.
Ў нетрах лясных на Літве калі адбывалася гэта,
Часта і я быў раўнёй мужным у справе сябрам.
Лёс мой каню давяраў, кідаўся ў Дняпро мнагаводны,
Рэчак віры, калі звер знікнуць хацеў па вадзе.
Не ад таго, што прыгоды любіў, пагарджаў небяспекай:
Сорамна проста было раптам ад хлопцаў адстаць.
Шмат перанёс я нягод у час паляванняў літоўскіх,
Гэты занятак, скажу, трохі мяне агрубіў.
Так што вы сказ чалавека лясоў не занадта карыце
Ў месцах шурпатых, дзе ён непазэтычна гучыць.
Зараз паведаю вам пра нораў звярыны і звычайкі —
Трэба ж складаць і далей песню, якую пачаў.
Зубр сярод іншых звяроў па лютасці роўны ці вышай,
Зло чалавеку нясе, зведаўшы боль ад яго.
Рупіць найперш лесуну бяспека свайго існавання,
Мабыць, не можа ніхто гэтулькі дбаць аб сабе.
Водзіць наўкола вачмі ды коса ў бакі пазірае,
Ўсё на ягоным шляху можа убачыць здалёк.
Вунь чалавек ледзь павекам міргнуў, а звер і заўважыў,

Хоць затаіўся хітрун і не варушыць нічым.
Ззаду хай шорхне і мыш — уловіць рагач асцярожны,
Гэта заслуга вушэй, што сцерагуць яго тыл.
Згледзеў цябе. Але ты не спяшайся, ідзі сабе смела,
Толькі каб меч не блішчэў, не зіхацела капё.
Зубр сваіх зоркіх вачэй з цябе ўжо даўно не спускае,
Як чалавека пачуў, крокі свае прыпыніў.
Побач калі зубраня тупоча з надрэмнай зубрыцай,
Шумы ад зброі любой маці прыводзяць у злосць.
Гучным рыканнем тады аб гневе рыкае магчымым,
Быццам гаворыць усім: не падыходзьце бліжэй.
Звер калі стрэне каго, то кідацца першым не будзе,
Гнацца не стане за тым, хто адступіцца рашыў.
Бавіцца ў гулях дзятва, а бацькі насцярожана й пільна
Сочаць, як толькі далей брыкаць гарэзы пайшлі.
Самі цяляты ва ўсім паслухмяныя, проста на дзіва,
Знаку стае аднаго — бегма да маці бягуць.
Зубрыкі ў гульнях сваіх цераз сосны ляжачыя скачуць,
Ды на прагалках лясных носяцца, бы не ў сябе.
Махам адным на бягу пралятаюць над ямай шырокай,
Там, дзе пагроза для іх, рожкамі бойка трасуць.
Кволяя целам, яны дужэюць у рухах няспынных,
Зрэдку для новых забаў робяць кароткі спачын.
Гэткі цялец трывалым расце, ахвочым да дзейства;
Хоць і вялікі, а ўсё ж жвавацю дзівіць людзей.
Як на прагалку зачне танцаваць свае выкрутасы,
Вірыць і круціць ён так, быццам не звер, а віхор.
Перш чым качацца, бадне і рэпіцу схопіць на рогі,
Потым рагамі кружок вокал сябе растрасе.
Гожыя надта ў зуброў відовішчы гульняў вясельных,
Там на зубрыны манер бойкі-турніры ідуць.
Дзеецца шал асенняй парой, як сваволле Венеры
Звера бунтуе штогод некалькі дзён і начэй.
Шлюбнае свята зубры спраўляюць надзвычай цікава,
Знаць аб пачуццях даюць мыканнем, поўным пшчот.

Рознагалосы харал ляціць па ўсім наваколлі,
Гэты лясны пералеў будзіць аж сэрца зямлі.
Кажуць і знаўцы яшчэ, што вясельныя гукі такія
Лепей за музыку труб, вабней мелодыі лір.
Велічны хор галасоў гучыць як адзіная песня,
Вуху нідзе не пачуць песню за тую мілей.
Мне невядома, на жаль, зубра даўгалецце наогул,
Пэўна сказаць не магу, колькі ён часу жыве.
Пішуць між тым: недзе ў статку зубрыным важак-пераможца
Жыў, гэта з мецін відно, цэлых дзве сотні гадоў;
Хваляй паўзла да вачэй сівая блішчстая грыва —
Так вось праз гэты касмыль зубрам назвалі яго*.
Можа, каб зменлівы час асілка таго не бянтэжыў,
Страціў ён вока адно, бойку як з ворагам вёў.
Тое ж здараецца ў нас, калі за вяршэнства і ўладу,
Быццам якое звяр'ё, бойкі заводзяць паны.
Доказы спрэчак былых засталіся рубцамі на целе,
Прыйдзецца год не адзін знакі ад звадаў насіць.
Зрэшты, ссівелы той звер наўрад ці так доўга трымаўся,
Ды не магу ўдакладніць звесткі мінулых вякоў.
Многа чаго ад людзей пачуеш пра нашага зубра,
Я ж не хачу падаваць тое, што сам не спазнаў.
Іншыя цешаць няхай забаўнымі плёткамі вушы,
Лес жа, звычайна, шуміць сціпла і ціха зусім.
Хай пашукаюць зуброў на дзедаўскім полі квяцістым,
Мы ж атрымалі наказ, як нам пакрочыць далей.
Блюзніць, хто мае правы і ўпіваецца воляй сваёю
Той жа, каму я пішу, ісціну любіць найперш.
Хутка расце маладняк і скоры збіваецца ў статак,
Гурт свой агулам зубры ноччу пільнуюць і днём.
Сторах адзін асабліва глядзіць за бяспекай астатніх,
Зорачы грозны вакол, гурт аббягае штораз.
Права на ўладу бярэ, хто самы прыгожы і моцны,
Зверхнасць такую быкі мусяць крывёю набыць.
Бойкі адну за другой вядуць важакі-бедалагі,

Часу ім нават няма на перадых і спачын.
Прага уладу займець у ярасны гнеў пераходзіць,
Часта кіпучую злосць толіць смяртэльны выход.
Кончыўся жорсткі турнір з яго непрадбачаным лёсам,
Стане цяпер важаком той, хто ў баі перамог.
Хто ж перамогі не ўзяў, дык тупае прэч як выгнаннік,
Следам за любым сваім сумна зубрыца ідзе.
Двое, пакінуўшы гурт, і стрэлаў баяцца і коп'яў,
Цэлы ж зубрыны агул страхаў не мае такіх.
Прышлых аднекуль быкоў навакольныя статкі не прымуць,
Хіба што зноў да сваіх можа зубрыца прыйсці.
Бацьку заб'юць, дык з цялём і вяртаецца матка у статак
Там застаецца, пакуль смерць не падкосіць яе.
Грозны указ ашчаджае зубрыц ад ярыг-ліхадзеяў,
Найвышэйшы эдыкт скарбы лясоў беражэ,
Гэтыя скарбы народ цэніць больш, чымся золата нават,
Лепшых багаццяў няма, слушна гаворыць і князь.
Хай прыплываюць да нас караблі адусюль за набыткам,
Вечна кішаць берагі мноствам тавараў любых.
Рэкі, якія нясуць багацці на цэлыя землі,
Лайбы прыводзяць купцоў з туга набітай сумой.
Мернаю працай людзей спатоліцца плодная глеба,
Шчодры затым ураджай добрая ніва дае.
Многа ўсялякіх жывёл блукае і ў лесе, і ў полі,
Месцамі бачыш табун быстрых ліхіх скакуноў.
Поўнім розным дабром чужаземныя судны даверху,
Тое, што ёсць за мяжой, маем ад земляў сваіх.
Край наш багаты. Але з усіх наяўных багаццяў
Люд перавагу аддаў скарбам, прынамсі, лясным.
Шаты зялёных дуброў так і вабяць утульным спакоем,
Ды не за гэта адно любіць свой лес гаспадар.
Воску на поўню бяруць у нетрах адвечнае пушчы,
Шмат карабельнай смалы з чыстай жывіцы. Штогод
Шкуры звяроў здабываюць лаўцы для зімовай апраці —
Так што з манетай купец знойдзе паўсюдна тавар.

Процьму кражытых дрэў па рэках сплаўляюць у мора,
З дрэваў пасля караблі робяць, будынне кладуць
Там, дзе бракуе лясоў і дзе лясіна патрэбна,
Каб жытло чалавек меў для радзіны сваёй.
Тут, на спрыяльнай зямлі, растуць самавітыя дрэвы,
Большых лясоў ці садоў я і не бачыў яшчэ.
Хто гаварыў, што ад іх няма аніякага плёну,
Пчолаў вунь колькі гудзе, колькі вунь мёду нясуць.
Нівы паміж гаёў духмяняцца водарам кветак,
Людзю гурма на палях робіць, а недзе ўсутыч
Борці для сотаў пчаляр павыдзеўбе высака ў дрэвах —
І з дапамогай людзей мёд здабывае пчала.
Водзіцца ў нашых лясах пярнатых вялікая колькасць,
Людзі палюць на іх шротам ці меткай стралой.
Скопы глушцоў, ці інакш тэтраонаў, як Пліній гаворыць,
Ў лесе ты нават часцей стрэнеш, чым птушак другіх.
Целам глушэц немалы, гусака пераважыць любога,
І на спахыў будзе лепш: мяса яго — смаката.
Надта прыгожа глядзець, як падстрэлены падае долу,
Ну, а ўпалюеш глушца, маеш двайную карысць:
Жывячы ўдосталь нутро, накорміць глушціна й розум,
З'еў, дык і цела і глудз крэпнуць ад гэтай яды.
Той, хто паставіў сіло, або іншую хітрую пастку,
З лесу дадому нясе ладную нейкую дзіч.
Кожнаму права адно: жадаеш, палюй на здароўе;
Вольнасць такую дае мноства багаццяў лясных.
Больш таго, птушкі й звяры, што жывуць у вадзе і на сушы,
Гінуць, калі чалавек вельмі ашчадны да іх.
Бачыў не раз і не два, як меншала рыбы ў азёрах,
Дзе гаспадар не даваў рыбу лавіць рыбакам.
Так і нярэдка сады гібеюць за тынам высокім,
Губіць усё ж найчасцей сквапнае поле ўраджай.
Дзіваў нагледзеўся шмат, па нашай зямлі пахадзіўшы,
Думаю, часам, няўжо хоча такое сам бог,
Ці ўжо ад чараў якіх нараджаюцца, потым знікаюць.

Роем калі ў галаве думкі пра наўды снуюць,
То прыгадаеш якраз, што ўсялякае могуць і травы,
Дый заговоры яшчэ здольны дзівосы тварыць.
Мне і Мэдэя прытым не здаецца звычайнаю казкай,
Гэтая казка вякоў праўдай амаль што была.
Як не згадаеш сабе пра цуды сучаснага веку,
Хрысталубіўцы аднак хочучь усё заказаць.
Схопяць і ўраз валакуць на касцёр чалавека любога,
Як пагалоска аб ім дойдзе да іхных вушэй.
Кара насцігне й таго, хто аднойчы у штуках вядзьмарства
Трохі замешаны быў, ды аб хаўрусе маўчаў.
Вось нека плёткі людзей кагось незнарок зачалі,
Самыя ж факты віны трэба яшчэ высвятляць:
Схопяць адразу яго, павяжуць і рукі і ногі,
Дзе паглыбей, у ваду кідаюць, быццам чурбак.
Бачаць, што цягне на дно, то, значыцца, невінаваты;
Плавае, лічаць, што ён звязан з нячысцікам нейк.
Я назіраў, як спавіты дзяг'ём з вірамі змагаўся,
Каб найхутчэй галаву цалкам накрыла вадой.
З лямантам просты народ глядзеў на судзілішча гэта,
Жах няўцямны й мяне цалкам здранцвелым рабіў.
Голаў закліваю плынь чамусьці глынаць не жадала,
Быццам ужо на сябе мала падобна рака.
Болей сумленны агонь, калі судзіць вядзьмацкія справы:
Дзе зашугае, дык там зло вынісчае да тла.
Можа не верыце мне? Тады самі ў Літве пабывайце,
Зведаўшы наша быццё, сцвердзіце словы мае.
Блуду вядзьмарства аднак часцей аддаюцца жанчыны,
Хіба з хірлявых якіх стрэнеш мужчын-ведзьмакоў.
Досыць, змаўчу я далей. Адзначу вось толькі, што ў пушчы
Сілы нячыстае плён мае нямнога вагі.
Поўна забавак у нас. Але на абшары вялікім
Рэчаў існуе няшмат, вартых наймення «дабро».
Цешуся тым, што ў лясках пароднага звера багата,
Дый шчэ такога, які ратнікам смелым раўня.

Воін, як з раці прыйшоў, гартуе сябе ў паляваннях,
Цяжкаю працай лясной здобіць кароткі спачын.
Гэта мацуе найлепш і цела і дух чалавека,
Старасць надыдзе, а ён крэпкі і ў поўню гадоў.
Праца і лес неашчадна даюць здароўе і сілу,
Дзейнасць лаўцоў пажылых сведчыць яскрава аб тым.
Той, хто прывык паляваць, без пары ў сівізну не ўбярэцца;
Будзе адораны ён вострым, надзейным чуццём.
Як намагаемся мы улавіць нават шорах нязначны,
Гук тады ў нашых вушах болей выразна гучыць.
Рэч, што няблізка ад нас, калі мы стараемся ўбачыць,
Высілак той для вачэй — самы гаючы бальзам.
Так вось лавец паводзіць сябе, палюючы звера,
Зрокам і вухам яшчэ дапамагае ўсяляк.
Звер жа пачуў набяспеку даўно і цяпер выбірае
Тралны манеўр, каб лацвей збіць з панталыку лаўца.
Кемнасць такая зубрам прыродаю шчодра даецца,
Гэткае ўсё зразумець дужа складана для нас.
Тое, што я гавару, бывалым у лесе вядома,
Хто ж недасведчан, наўрад верыць захоча і мне.
Пойдзем далей ад нявераў такіх. Няхай жа нас судзяць
Тыя, хто ў поце чала самі хадзілі на лоў.
Шмат нагадалі б яны, а я напішу незамнога:
Часу няма і таму ёміста не раскажаць.
Дзе насцярожаны лес зазвініць ад сабачага брэху,
Колькі пачуццяў душы будзіць такі перазвон.
Што робіць лямант і крык, як, мірны спакой узарваўшы,
Ўздымецца й падае зноў хваляю ў тысячу нот.
Ровам пра што касалалы раве, пранізаны здзідай,
Ранены дзік вунь аб чым віскам надрыўным вішчыць.
Што адчувае ад ран злюцелы магутны зубрына,
З пашчы калі загучыць страшны і жудасны крык.
Поўніць шалёная злосць да краю пачварныя зрэнкi,
Ярасці буйнай агонь паліць і нішчыць вакол.
Гэтак і ранены тур басідлам калі зарыкае,

Ўсё наваколле дрыжыць, пушчу трасучка трасе.
Рынецца звер і падскочыць затым напорыста й грозна,
Жах працінае наскрозь чуткіх лясных жыхароў.
Сэрца трапеча ў грудзях людзей нават смелых і моцных,
Знойдзеца мала такіх, страхі каго не бяруць.
Пэўна, і мы не заўсёды ў жыцці штосьці значнае робім,
І не заўсёды адкрыт вартасцей нашых тайнік.
Час патрабуе аднак падумаць над бедствам айчыны,
Як нам яе падтрымаць, чым аднавіць яе моц.
Прытарнасьць свецкіх забаў нярэдка гняце чалавека,
Ловы ж на розных звяроў целу здароўе даюць
Больш, чымся лекары ўсе. Хто справаю гэтай прыемнай
Стала займае сябе, дужы ад працы лясной;
Хто забаўляцца прывык на ўлонні зялёным, гаючым,
Клопатаў многіх цяжар каб не давіў на душу,—
Той і жыве найдаўжэй, як мага адаслаўшы падалей
Добрых і злых дактароў з іхнім ліхім рамяством.
Рознае зелле ссяля ён жлукціць не будзе зацята:
Лопне шчэ раптам жывот, як перапоўніш яго.
Холад паўночны нясе чалавеку бадзёрасць і жвавасць,
Смачнае мяса звяроў служыць пажыўнай ядой.
Вось чаму трэба лясам аддаваць перавагу заўсёды,
Разам і звера цаніць вышай за ўсякую рэч.
Далей паведаць хачу пра нашыя спосабы лову,
Коротка вельмі, на жаль: часу бракуе ў мяне.
Ды ўжо каго зацікавяць якраз тутэйшыя звычкі,
Ведае хай: на зуброў крочым сцяжынкай сваёй.
Волата-звера не ўзяць кап'ём ці стралою здалёку
І не засіліць яго самаю хітрай пятлёй.
Сіла сапраўдных мужоў узнёслага прагне заўсёды,
Баяць, што гэты імпэт нехта наводзіць з нябёс;
Кажуць яшчэ, што і звер лясы пакідае такія,
Дзе не ў адкрытым баі хтось перамогі б жадаў
Выдумка мо ці лухта, якую нясуць абібокі,
Можа, аднак, сапраўды дзеюцца дзівы ў лясх.

Лепей адкіну я прэч няпэўныя звесткі пра зубра
Ды раскажу пакрысе тое, што сам перажыў.
Сказ пра Дыяну з кап'ём, пра яе паляўнічую світу
Склаў бы таксама, калі б мусіў багіню апець.
Часу б вось толькі пабольш, каб лук Апалона праславіць,
Стрэлы хваліць, ад якіх кроўю сцякаюць звяры.
Молімся мы Ісусу Хрысту і ягонаму бацьку,
Ў песнях жа нашых часцей правяць Юнона і Зеўс.
Быль ад калішніх гадоў не стану аздобліваць казкай,
Ісціну голую дам проста насуперак тым,
Хто, увядзёныя ў зман, дзівосаў шукаюць і песцяць
Блудныя думкі людзей даўніх паганскіх вякоў.
Плоцкі біскуп Эразм ганьбуе такое, дзе Бога,
Першага творцу ўсяго, месцяць на водшыб кудысь.
Дзеі сваёй дабрыні памнажаючы, нават ніколі
Ў рукі не возьме чытаць сана не вартую рэч.
З воляй ягонай ў лад я словы мае кампаную,
Што ў іх святога — яно цалкам ідзе ад яго.
Хто ж за прыемным бяжыць і забаўкі пацешныя любіць,
Мала той знойдзе сабе кветак на нерушы зльм.
Снегам яго замяло, і лёдам яго закавала,
Так што і песня мая цалкам належыць зіме.
Войнаў бясконцых віхор улетку нас круціць, шматае,
Ловамі ж бавімся мы, як залютуе мароз.
Пэўна, разбэшчаны Марс пераняў гэту нашу звычку
Войны яму і зімой хутка прыйшліся пад густ.
Мушу пра войны пісаць. Маўчанне было б тут ганебным.
Бедства людзей вымагло словы і слёзы мае.
Бойкі агулам вядзем, хоць воямі кожны сваімі,
Каб як мага адстаяць веру святую братоў
Вораг жа ў наступ ідзе, няшчадна ломіць і крышыць,
Нават пакляўся ужо знішчыць Хрыстова імя.
Войнамі рушыць на нас не дзеля багацця і ўлады,
Не для таго, каб ізноў сілу сваю паказаць.
Прагне ўсяляк басурман крывёй чалавечаю ўпіцца,

Тых пагалоўна губіць, іншай хто веры якой.
Вояў забойствам людзей рыхтуе для будучых бітваў,
Целы ж ахвяр крывасмок птушкам кідае і псам.
Дзе перамог, дык няхай пераможаным гібель адразу,
Жыць і пакуты цярпець горш, чымся парыць зямлю.
Ён насаджае сілком ягоныя толькі абрады,
Не дазваляе нідзе Бога-тварца шанавачь.
Мы перад ім, і ён тупіць кап'ё аб нашыя целы,
Нашага воіна кроў наступ паволіць яго.
Мы яму шлях закрываем сабой, каб меч супастата
Болей не рэзаў, не біў кожнага, хто шчэ жывы.
Лезці баіцца далей і скрыгоча зубамі ад злосці,
Значыцца, можам усё ж ворагаў перамагаць.
Вось каб суседні народ, Хрыстовае веры такой жа,
З боку другога не грыз, не рабаваў, не паліў.
Мае працяглы спакой, абаронены высілкам нашым,
Пнецца з вайною аднак, згубы жадаючы нам.
Не дапамог, а з'яднаў крыважэрнага ворага сілы,
Нават яму паспрыяць радай зычлівай гатоў.
Час ім усё ж не спыніць. Скора цяжкія беды, якія
Нам выпадае цярпець, рынуць таксама на іх.
Мо і збяруцца уняць хваробы старой ліхаманку,
Толькі ж ратунку ад зла лекі ужо не дадуць.
Той, хто знарок сваіх воч не закрыві на відочныя рэчы,
Знае, што блізка зусім ворагаў орды стаяць.
Ну, дык шкадуі, ненажэра, звяроў, грызі свае шлункі,
Кроўю снягі накармі, глеба тлусцее няхай.
Люд у аковы гані, што табе працягнулі, хоць потым
Цяжка абдыме ланцуг карак і твой і сыноў.
Вунь над табою ужо рука ўсемагутнага Бога,
Карай адзначыць суддзя чорныя дзеі твае.
Думаеш, помста міне, бо не ўдарыў пакуль што маланкай?
Цешся, хоць скоро і ты прымеш пакутную смерць.
Богу адкажаш спаўна, да дробязі самай маленькай,
Моцна адчуеш тады зверства уласнага плён.

Зведаеш ліха не менш, калі даў ліхадзеям зачэпку
Тысячы нашых людзей гнаць у няволю на здзек.
Рабствам такім прыгняце, што не скончыцца многія леты,
Прышлым нашчадкам тваім хопіць і гора і слёз.
Хіба ж захочуць яны, паяднаныя верай Хрыстовай,
Мучыцца ў пекле, куды сам іх падводзіш цяпер.
Слушны мой сказ, ды жальбы ў лясках — безнадзейная справа,
Лепей да звера скіруй голас твой, Гусавіян!
Сцежкай, вядомай лаўцам, якія палююць у пушчы,
Зараз пакрочым туды, дзе пачынаецца лоў.
Вунь і сцяна са зваленых дрэў пралягае па лесе.
Гэта загон. Унутры ёсць і адсекі яшчэ.
Тын па лямоўцы сваёй міль дванаццаць складае ці болей,
Як вымяраць даўжыню на італійскі памер.
Сокі**, пакінуўшы спрат, уваход закрываюць за зверам,
Каб абмануты не мог выйсці ізноў на прастор.
Новы загон не заўсёды кладуць. Старыя загоны
Пасткаю служаць, і там ёсць не адзіны праход.
Звер хай у пастку ідзе, закрыць жа праходы няцяжка;
Хай бестурботна затым пасвіцца, рады жыццю.
Гэтак замкнутых зуброў палюем, замкнёныя самі,
І невядома, адкуль выскачыць смерць на цябе.
Тут перад ліхам нічым не паможаш і блізкаму сябру,
Слуг каля пана няма, каб ратаваць ад бяды.
Бацьку не выручыць сын, і бацька не выручыць сына:
Кожны заданне сваё здзейсніць павінен найлепш.
Можаш застацца жывым, а можаш раптоўна загінуць,
Нават нікчэмны пралік шмат будзе вынікаў мець.
Тое, што мусіш рабіць, суровы загад вызначае.
Кара уладзе адной падпарадкуе людзей.
Твой паратунак увесь, бяспека твая і надзея —
Конь быстраногі, што ўміг здольны адскочыць убок.
З намі ўсутыч каралі у ашчэрах самой небяспекі,
Слабага духам ніхто б не захацеў ратаваць.
Так найяснейшых клінок знішчае і скіфскія орды,

Дзівіцца ўсюды народ войнамі ў моры крыві.
Вунь і цяпер на ліхі скакунах каралі сярод лоўчых,
Смеласць не шкодзіць нічым знатнасці слаўных мужоў.
Сціснуў рукою пярэ, што імкнецца ў нястрымным парыве
Пець, Сігізмундзе, табе славу на векі вякоў.
Бацька айчынай зямлі, даруй, бо нялёгая праца
Добрыя дзеі твае хоць бы крыху апісаць.
Творыш вялікае ў нас, яшчэ большае ў станах замежжа,
Слоў не хапае ў мяне ладна сказаць аб усім.
Першы ты ў лесе, аднак я жадаю мацней тваё поле —
Ратнае поле хваліць, сілы б наколькі было.
Неба калі мне пашле хоць бы трохі спакойнага жыцця.
Час мой хачу прысвяціць чыннасці мудрай твай.
Гэты ж прыспешаны твор цікуе зуброў у загоне,
Можа б ставала яму пра аднаго расказаць.
Часта здараецца так, што некалькі волатаў прыйдуць,
Справіцца з імі пасля цяжкіх заняткаў лаўцам.
Бачыў я купкі зуброў, спатыкаў адзіночак таксама;
Вось перад намі такі ходзіць, закуты сцяной.
Ценькія стрэлы здалёк у зубра спярша паляцелі,
Ўпіліся колкім васцём зверху, на хібе яго.
Гнеўна зірнуў на людзей паранены злёгка палоннік,
Ровам магутным зароў, ноздрамі трэплючы рык.
Потым крутнуўся назад, дзе бегма, а дзе і падскокам,
Мерыўся быў уцякаць, каб ухіліцца ад стрэл.
Верхнікі следам хутчэй са свістам і лямантам гучным,
Пушча ад крыкаў дрыжыць, рэха сягае да зор.
Ледзь толькі ён даімчаўся туды, дзе сцяна паўставала,
Дзе яму тын заступаў шлях на абшары лясоў,
Гучныя крыкі людзей і там бегляка сустракаюць.
Звер прыпыніўся. Куды ж трэба цяпер уцякаць?
Зноў паляцела страла, каб ад новай калючае раны
Зубра палаючы гнеў з большаю сілай шугаў.
Той, калі стрэлы адчуў, што ў цела балюча ўпіліся,
Раптам у ярасць прыйшоў, злосць авалодала ім.

Позіркам жудасным бык усіх паляўнічых свідруе,
Грозна чакае, пакуль вораг падыйдзе бліжэй.
Кінуўся перш на сабак, якія шчыльней падступалі;
Груды скрывяніўшы псоў, рынуў пасля на людзей.
Хлопцы імкнуць хто куды, адразу ж і збочыўшы коней,
Зыканне, гойканне зноў поўняць звярэдзаны лес.
Нельга ўцячы напасткі, адкінь нават гэту надзею.
Хочаш сябе ўратаваць, ломаным шляхам скачы.
Ярасць, шалёны імпэт шпурляюць бычыну далёка,
З целам такой грузіны крута не збочыць яму.
Вокала звера штораз нахабныя верхнікі шныраць,
Ён жа за кожным бяжыць, пэўна, не можа інакш.
Выцягся нейк, пабольшаў яшчэ, сігае ўтрапёна,
Быццам на злом галавы, ровам глухім равучы.
Вецер калыша і гне пачварную грыву нарскід,
Грозны і страшны цяпер гэты лясны велікан.
Гневам напята увесь, шыбуе праз пні і калоды,
Прагнучы, як наталіць ярасць крывёю ахвяр.
Колькі жуды на людзей звяруга тады наганяе,
Кожны уявіць сабе хоць бы з падзеі такой:
Хтосьці з паноў, знакамітых пры тым багаццем і родам,
Неяк надумаў, што ён здатны і можа адзін,
Ўзяўшы на ловы мушкет і смела пайшоўшы на зубра,
Мігам разнесці нашчэнт гэту жывую гару.
Хутка й дазвол атрымаў, з мушкетам схаваўся пад елкай,
Ціха чакае, пакуль выбежыць бык на прагал.
Тупат зямлю скалануў, зубрына з'явіўся раптоўна,
Ёнкі знявечаных псоў лютасці рэхам былі.
Бачна здалёку, як звер, клубы выдыхаючы пары,
Рогам сабаку праткнуў, стаў, каб яго даканаць.
Пільна затым паглядзеў на ельнік, дзе хлопец хаваўся,
Той і падумаў: канец, бачыць мяне, забадзе.
Хоць паляўнічы стаяў ад гэтага зубра далёка,
Жахам працята наскрозь, мёртвым зваліўся на снег.
Цэлым, ды змёрзлым ужо баязліўца сябры адшукалі,

Верачы мала, што мог страх чалавека забіць.
Позіркам злым васіліск і руйнуе жывое паўсюдна,
Хлопца ж не бачыў зусім. Як жа загінуў панок?
Потым рашылі: яго загубіла ягоная пудкасць —
Жарты і смех дзецюкоў здобілі смерць бедака.
Добра згадаўшы сабе падзеі часоў тых, я помню,
Вершык яшчэ вось такі быў на магільным грудку:
Што там пра рогі казаць. Пагляд раззлаванага зубр
Пана Лаўрына забіў. Тут спачывае цяпер.
Дзіваў нагледзеўся я. Але ў калатнечы на ловах
Болей мяне узрушаў звера бушуючы гнеў.
Скокам пачварным ляціць, усё паднімае і трушчыць,
Покуль ударам рагоў не растрыбушыць кагось.
Як прыпыніўся крыху, наставіць раздзьмутыя ноздры,
Нюхае, каб мог учуць, дзе затаіўся бягляк.
Рынецца потым ізноў і нішчыць агулам жывое,
Лічыць, што кожны яму чыніць і раны і боль.
Некага знойдзе, пырне, высока падкінуўшы ў неба,
Ды шчэ рагамі затым ловіць скрываўлены кус.
Трапіцца хай з канём чалавек, дык таго і другога
Тут жа бадзе, і ўгары целаў кавалкі відны.
Рве, падкідае увысь, і драбнеюць астанкі, а вецер
Гэта мясное шмаццё сее крывавым дажджом.
Часткі суставаў, хрыбцін змяшае настолькі, што з кожнай
Сочыцца, толькі зямлю кроў седака і каня.
Звера, які захацеў кудысь уцячы і схавацца,
Хутка нагоніць, заб'е, толькі б заўважыў яго.
Бачыў тады часцяком у паветры дарослых аленяў,
Іх падкідваў так волат на сцежцы лясной.
Больш яшчэ нападаў на дзікоў і сярдзітых мядзведзяў,
Можна б успомніць было мноства крывавых нагод.
Моцным ударам адным садане і павыпусціць шлунне,
Кверху вантробы ляцяць, сцелюцца ўроссып на дол.
Рэшткі шпурляе ізноў настолькі адлегла, што нават
Верыць не хочаш вачам, хоць і на буйства глядзіш.

Птахі клююць на ляту атрэп'е ападу мяснога,
Прагна жарэ вараннэ труп'е на лапінах дрэў.
Верхніка неяк дагнаў і закінуў далёка на сучча,
Тым жа ударам каню ён растрыбушыў нутро.
Часам абодва яны узляталі на голле адразу,
Верхнік аднак завісаў і заставаўся жывы.
Выпадкаў многа такіх, але ўсе я прыводзіць не стану,
Мала карысці ад слоў, веры каторым няма.
Звера адчуе наўрад, хто не зведаў ягоную лютасць,
Хто не глядзеў, як рагач валіць ахвяру далоў.
Дзе б стрымгаловы ні бег, куды б ні імчаў апантана,
Рушыць усё на шляху, быццам лавіна з гары.
Ровам рыкастым раве, імкліва сігае і скача,
Рады, калі ўцекача можа на рогі падняць.
Рэзкі, парыўны імпэт з'яўляецца ў рухах ягоных
Там, дзе ён хоча сквітаць буйствам рахункі свае.
Падшага цёплая кроў як хлыне на рогі, шалее —
Слоў на хапае ў мяне зверскасць яго апісаць.
Так ён віруе наўкол, што ўрэшце заместа зубрыны
Клубяць густыя клубы снежнага пылу й зямлі.
Сведчыць пра гібель чыюсь узляцелае ўгору вантроб'е.
Снег, набрынялы крывёй, вызначыць месца бяды.
Гэта засведчаць не менш астанкі мясныя на вецці,
Што не апалі на дол з іншым крывавым рыззём.
Ўслед за кармільцам сваім, куды б ні хацеў ён падацца,
Лётае хвіец-груган, бегае звер-жывадзёр.
Бык жа знявечаны труп яшчэ доўга рагамі шматае,
Цалкам не можа ніяк злобы агонь патушыць.
З месца не сыдзе, пакуль не патрушчыць забітага косці,
Цела пакуль не парве ды не затопча у снег.
Рэдкім крывым ланцужком наўкола верхнікі скачуць,
Звера бунтуюць усяк: пострахам, ганай, кляцьбой.
Кожны у гонах шлукар. Але й тут не бывае без ліха,
Гіне, на жаль, і спрытняк, звыклы да розных нягод.
Дзе ёсць шырокі прастор, там бег свой працягваць лёгка,

Можаш з канём абхітрыць лютага з лютых звяроў.
З гонам у лесе цяжэй. Упалае дрэва гнілое
Шлях адразае каню, збочыцца мусіць лавец;
Пасткаю будуць яму кратамі ўскапанья норы,
Слізкае месца ці лёд пад маласнежным пластом.
Цяжка і сук абмінуць, які долу звісае занадта,—
Безліч у смерці дарог, схопіць раптоўна зусім.
Конь або верхнік упаў, то звяруга рагамі іх порыць,
Міг — і высока ўгару звяжшыя трупы ляцяць.
Зрэдку на момант, бадай, чалавек і ўхінецца ад звера,
Хвацкія рогі аднак потым насцігнуць лаўца.
Тое, што помню цяпер, калі б я прыгадваць меўся
Дый пра звярыну пісаць разам усё захацеў,
Ледзьве закончыў бы сказ, і нават не знаю дакладна,
Як бы разбухла тады сціплая кніжка мая.
Скажа той-сёй, што зуброў паляваць — неразумны занятак,
Ловы такія нясуць згубу для многіх людзей.
Ды пахвалу ці віну апраўдае зачынца суровы,
Храбрага мужа імя славяць і ў нашыя дні.
Гэтай задумай адной адважнага Вігаўта розум
Сілу радзіме вярнуў, княствам вялікім зрабіў.
Ловамі ў нашых лясах рыхтаваў ён ваяцкую моладзь
Ў тыя гады, калі быў князем літоўскіх зямель.
Вораг каб не шаламіў, літвін у зацішку між войнаў
Раці свае прымушаў цяжкасці перамагаць.
Любячы мір на зямлі, палымнеў ваяўнічым запалам,
Дзе ўжо клінок агаліць мусіў для бітвы на смерць.
Лук свой татарын зламаў і яго працягнуў пераможцу,
Долю схіліў галаву, страхам ахогланы ўвесь.
Хто шчэ нядаўна збіраў з фанабэрыстай пыхай здабычу,
Сам жа здабычаю стаў, ганьбай акрыўшы сябе.
Вігаўт апекаваў тых, каму дазваляў уладарыць,
Воляю князя васал жыві або траціў жыццё.
Быццам нявольнік які, маскавіт яго зваў уладыкам,
Хоць і магутным царом быў сярод многіх цароў.

Турак, мацак і тады, прысылаў дарагія падаркі,
Сведчыў здалёку, што ён князю скарыцца гатоў.
Трое вось гэтых, што жах на цэлы сусвет наганялі,
Моўкнулі ўраз перад ім, рот баючыся адкрыць.
Воі адвагу і спрыт не толькі ў баях здабывалі,
Ўсюды і як толькі мог Вітаўт кагорты вучыў.
Зборні літвінаў калісь ажно віравалі ад войска,
Мірны для ратніка час быў нібы часам вайны.
Каб і страла і кап'ё пацэлілі трапна і моцна,
Воін удзень і ўначы працай сябе гартаваў.
Лукі з тугой цецівой спявалі ў нястрымным харале,
Гэтакі спеў азначаў трапнае вока й руку.
Верхнікі, творачы круг, стралою дзіравілі з ходу
Шапкі-лямцоўкі, што ім шчодра кідалі ўверх.
Часта ляцелі ўгару таксама і шапкі-кучомкі,
Зноў як валіліся ўніз, дзюрак на іх не злічыць.
Ў небе высока стралой крыло жураву падсякалі,
Падаў курлыка з нябёс іншых не маючы ран.
Птаху ніяк не маглі ўратаваць ні дрэва, ні крылы,
Нават кудысь па вадзе ёй не схавацца было.
Вітаўту дзіч прынясеш, аддзячыць табе, абы толькі
Ты яму тушку дабыў лоўкай, умелай рукой;
Дужа хвалілі таго, хто ловамі стала займаўся,—
Так што ішлі на звяроў цэлыя процьмы вака.
Хмарышчы коп'яў і стрэл, галёканне, крыкі і повсіст
Збеглага ў самы гушчар гналі са сховы далей.
З восцем жалезным мядзведзь ці нехта другі уцякае,
Зваліцца потым ад ран і застаецца ляжаць.
Лоўчых п'ялегаваў князь. Але вайскаводцу-літвіну
Болей па густу былі гонкі на конях ліхіх.
Скачаш туды, дзе паставілі знак, мо стадыяў сотню,
Шлях немалы дый к таму надта складаны й цяжкі.
Раці імчалі гурмой, наколькі хапала ім сілы,
Пырхалі коні ў галоп, ноздраў ашчэрыўшы зеў.
Сіўка адзін не выцягне гон, і з гэтай прычыны

Разам з канём седака бег табунок запасных.
Жвавы рысак атрымаць найхутчэй сваю ношу імкнуўся,
Рады, што гаспадару можа падставіць хрыбет.
Хлопцы з калчанамі стрэл на дзіва прыгожа і спрытна
З коней сягалі адных на седлавіну другіх.
Каб недалуга які выпадкам не стаў пераможцам,
Гонкі вяліся знарок ноччу, ды што пацямней.
Добрая дзяка затым даставалася самым найлепшым,
Той жа, хто не перамог, кліны ды ганьбу цяреў.
Вельмі цяжкім быў заклад раку найхутчэй пералысці
Там, дзе ўладарна быстра вірам глыбокім віхрыць;
Там, куды глыбай вады ударыць шалёная хваля,
Потым, стаўшы дыбка, сквапная, хлыне назад.
Кожны, хто плысці жадаў, павінен, як гэта рабілі,
Зброю надзейна звязаць, шчытна апраткай спавіць.
Конь гэты вузел пасля, грудзьмі рассякаючы хвалі,
Вынесе з буйнай ракі, нават нярэдка сухім.
Рынула конная раць, плыве цераз бурныя воды,
Бачны галовы адны, чутна, як ноздры фырчаць.
Хлопцы таксама плывуць, заграбаючы левай рукою,
Правай рукі пяцярня конскую грыву сцяла.
Першым хто пералыве, то і прэмію першую возьме,
Прыме другую другі, кожны сваім чарадом.
Воін з гартоўкай такой, не маючы броду ці моста,
Плысці са зброяй сумеў цераз любую раку.
Дзікае пекла вайны патрабуе адважнага воя,
Ратнік павінен ісці смела, рашуча на бой.
Вітаўт за шчасце лічыў, як воін быў храбры і жвавы,
Што і нялёгка было зухаў-байцоў асачыць.
Мужныя справы тады адзначаліся дзякай належнай
Шчодра адорваў князь вояў, дастойных пахвал.
Пудкасць, няхай і паноў, знявагу ў яго выклікала,
Строга й сурова караў звычкі дурныя людзей.
Ён справядлівасць любіў, шанаваў яе нормы святыя,
Не дазваляў, каб махляр дзесьці абходзіў закон.

Як ужо ў суд выклікаў, то большая колькасць віноўных
Самі губілі сябе, толькі б не йсці да яго.
Людзі з нячыстай душой пятлю панадзейнай шукалі,
Шанцаў не меў ліхадзей неяк ад кары ўцячы.
Жорстка ўладар катаваў ілжывых, падкупленых сведкаў
З тым, каб ніхто надалей суддзям хлусіць не пасмеў.
Хмуры, азмрочаны, ён выслухоўваў клятваадступцаў,
Вельмі баяўся ілжэц рот для няпраўды раскрыць.
Рэшткі знявечаных цел, абгарнутых звярынаю шкурай,
Кідалі вучаным псам, каб разарвалі нашчэнт.
Вітаўт без жалю караў і суддзяў, да хабару ласых,
Скора, як некага з іх ён выкрываў хоць бы раз.
Кажуць, суддзю аднаго раздзёрлі на часткі, бо хцівец
Права за тым прызнаваў, хто яму хабары нёс.
Той легкадум пагарджаў суровым эдыктам для суддзяў,
Вось і расцялі яго дзеля навукі другім.
Знікла, прапала тады саслоўе людзей прагавітых,
Дык і за гэтакі плён Вітаўту слава навек.
Мужны і смелы літвін нямала вялікага здзейсніў,
Толькі ж пра ловы цяпер будзе гаворка ісці.
Ратая князь навучыў і ратнаму дзелу, бо звечна
Ў полі за плугам хадзіць лепей умеў селянін.
Мог пажадаць валадар, каб у лагер даставілі зубра,
Ды каб і ран не было, проста, каб звязаны быў.
Людзям нягэлым — дакор, а кемным — адменная дзяка,
Лоўчых збіралася шмат, спорна работа ішла.
Страх не затрымліваў іх, загад яны дзейснілі хутка,
Звера лавілі жыўцом, ставілі князю ля ног.
Я менавіта лічыў такое амаль немагчымым,
Мушу паверыць аднак, словы пачуўшы старых.
Каб сумняваўся я менш, казалі дзяды і пра ловы —
Зубра, як сведчылі мне, лоўчыя бралі вась так:
Клалі шырокі двухсцен, які паступова звужаўся,
Быццам агромністы клін, зяпу раскрыўшы сваю.
Клін у сярэдзіне меў яшчэ некалькі моцных завалаў,

Іх закрывалі лаўцы веццем зялёных ялін.
Тын захінуты наўкол галлём і ламаччам усякім,
Каб не заўважыў падман чуйны, апаслівы звер.
Потым юнак у чырвоным плашчы і з блішчастаю шабляй
Зубру на вочы здалёк, нібы на шпацыр, ідзе.
Згледзеў нахабніка зубр і раз'юшаны рынуў насустрач,
Хлопец імчыцца назад шляхам, абраным раней.
Як даімчаўся бягляк да каварна раскрытае пасткі,
Скочыў таропка туды, звер жа па пятах імкне.
Буйны агонь не патушыш зараз, утраплены таксама
Ярасць не можа стрымаць, з'юшаны ў пастку ляціць.
Клін тае пасткі з вугла хлапчыну дазволіў праскочыць,
Бык жа захрас, і цяпер не развярнуцца яму.
Тут выбягаюць лаўцы, грамідла рагатае вяжуць,
Дужыя ногі яго путам сплятаюць уміг.
Петлі на ім, рамянём заціснута пенная храпа,
Ад галавы да хваста дзяг ды вярвак віткі.
Зроблена справа, ды так, што нават і вояў кагорта
Здолела б гэта наўрад, ліха не меўшы ад рог.
Цягнуць бычыну гурмой, прымушаюць і з путамі крочыць,
Страхам працяты, ідзе, сілу адчуўшы людзей.
Час некаторы мінуў, і зубра вызваляюць ад путаў.
Роўнядзь, прастора прад ім — дык і звяруга пабег.
Верхнікі скачуць услед, шыбаючы скіфскія коп'і:
Воіну ж нельга забыць звыклага дзела свайго.
Лепшых чакаюць дары, бо памечаны коп'і, а зубру
Фарбай мішэні-кругі намалюваны былі.
Тым, хто пацэліў бліжэй, дастанецца большы дарунак,
Меншы — таму, хто далей, кожнаму, што заслужыў.
Воям, якія кап'ём паранілі зубра глыбока,
Непераможны ўладар шчодрюю дзяку даваў.
Быў літвін у той час надзвычай адметным уладцам,
Гэта й не толькі, што ён подзвігам ратным вялік.
Рэчы зямныя цаніў намнога ніжэй ад нябесных,
Бога-тварца шанаваў сэрцам усім і душой.

Першы з народаў сваім прыняў хрысціянскую веру,
З ёю святыні дзядоў паразбурыць загадаў.
Богу навывшням князь узводзіў раскошныя храмы,
З верай глыбокай даваў служкам царкоўным дары.
Ідалаў даўніх багоў адкінуўшы цвёрдай рукою,
Чэсна прызнаў, што і сам верыў заблудна калісь.
Знатнае гэта імя пакідаю зусім неахвотна,
Бо не апеў да канца слаўнага князя Літвы.
Часу не маю цяпер, ды і вымушан помніць намер свой
Волата-зубра найперш неяк агулам зваліць.
Мо запытаюць мяне, ці не збочыў я з нашай дарогі,
Дык я на гэта скажу: збочыў, бо мусіў чакаць.
Хлопцы ж бычыну таго нясіляць і гонам і крыкам,
Вунь як на многа ладоў пушча трывожна гудзе.
Можна бадай што канчаць з натамленым гонамі зубрам,
Ярасці буйнай запал добра яго змардаваў.
Потам сцякаючы ўвесь, калоціць нагамі пад брухам,
Пены ашмоцце густой падае часта на дол.
Крокам няцвёрдым ідзе, хістаецца, быццам ад хмелю,
Скора пабачыш, як смерць зверу такога заб'е.
Асатанелую злосць часова бычына спатоліў —
Верхнікі з сёдлаў хутчэй, коней адводзяць убок.
Хваты-хлапцы па звычцы дзядоў з мячамі аднымі
Выйшлі, каб зубра дабіць меткім ударам клінка.
Стаўшы за дрэвы, яны адважна чакаюць звяругу,
Дзеля высокіх пахвал стрэнуць гатовы і смерць.
Рубяць паветра лязом, аж свішча клінок зіхатлівы,
Кожны быка да сябе выклікаць хоча на бой.
З гневам азлоблены звер ірвануў на лаўца, нібы віхар,
Хлопец за дрэва ступіў, каб захінуцца ад рог.
Зубр, як ляцеў напасткі, так і гакнуў рагамі ў стваліну,
Быццам па дрэве з лаўцом лясную маланкай пярун.
Голле трашчыць, паляцела кудысь адламанае сучча
З лёту ашчэпак такі можа нянацкам забіць.
Трэба, каб лоўчы тут быў чалавекам рухавым і пільным,

Месца, дзе лётае смерць, не для слабых і маруд.
Бачылі мы, як аднойчы дзяцюк, і жвавы і моцны,
Выпусціў раптам клінок ды і ад жаху знямеў.
Хлопца калі б ад бяды не адратавала фартуна,
Так і загінуў бы ён, смерцю засілены сам.
Дрэва, дзе хлопец стаяў, кучомкаю снегу бялела,
Гэта старая сасна звесіла голле над ім.
Бухнуў асілак у ствол, і тоўсты камель хістануўся,
З важкаю ношай сваёй дрогнула вецце ўгары.
Белая шапка адтуль абрынула воблакам снегу,
Густа ахутала ўсё: зубра, сасну і лаўца.
Хлопец ачوماўся нейк, ажыў сваім целам і духам,
Даў з усіх ног драпака ў снежнай густой пеляне.
Бег той імклівы сябры праводзілі рогатам гучным,
Быццам сябе ратаваць ганьба якая ці зло.
Думалі мо, што ў баі сустрэліся роўныя сілы,
Хтось застанецца жывым, некага смерць забярэ.
Моцна зубрына бадаў, ды камель аказаўся мацнейшым,
Стоячы, нават і сам звер за рогі трымаў,
З корнем заслону тваю каб не вырвала гэта пачвара,
Толькі на цвёрдай зямлі дрэва сабе выбірай.
Той, хто даверыцца ўсё ж хваіне на глебе сыпчай,
Зробіць фатальны пралік: хвоя прыдушыць яго.
Дрэва, якое зваліць не мог аніякі вятруга,
Выверне з'юшаны зубр, гакнуўшы добра ў камель.
Дзіўна, як сіліўся бык сасну паваліць векавую,
Як звар'яцела рыкаў, як віраваў ля ствала.
Гнеў яму вочы сляпіў, злюцеласць пачуцці глушыла,
Пэўна, рашыў, што бадзе хлопца з блішчастым клінком.
Цяжка адрозніць ужо, ці то скача дзяцюк, ці зубрына,
Месца, што ўтупана скрозь, пыл заслانیў і смуга.
Ярасць і зубра аднак не заўсёды сляпою бывае,
Можа злюцелы рагач многае шчэ заўважаць.
Так, на аблаве адной каралю Аляксандру прыйшлося
Страшную рэч перажыць. Жах, як успомніш, бярэ.

Ўсё каралеўства тады слязьмі залілося б ад гора,
Бог калі б з неба якраз не дапамог каралю.
Вось што было: на высокіх слупах чатырох сярод лесу
Ложы ўзвялі, каб глядзець, як забіваюць зуброў.
Там каралева цяпер паміж знаці ўрачыста садзіцца,
Побач і світа яе: пані й паненак радок.
Воддаль, але ж на віду, зуброў маладзёны чакаюць,
Лепшым хто лічыць сябе, звера цікуе пабольш.
Хочуць яны паказаць і сілу сваю і майстэрства,
Зверху ж на дрэве Амур сэрцы іх раниць стралой.
Слухай, Амур! Забаўляйся ўжо там, дзе кроў не пральцеца!
Ў пушчу нашто прыляцеў, ніцы, шкадлівы блазнюк?
Што, як надумае хтось дзяўчыне сваёй падабацца?
Можа, дурны, праз цябе мігам жыццё загубіць.
Вось і тупочуць звяры, а ўслед насядае пагоня,
Рупіць усім гледачам бачыць, што будзе далей.
Зверху жаночы букет зіхацеў пералівам квяцістым,
Фарбамі рознымі ззяў дам знакамітых убор.
Колер бялюткі на ім купаўся ў золаце тканым,
Яркаю барвай гарэў шоўк, нібы зырккі агонь.
Як той расквечаны цуд паўстаў перад статкам зубрыным,
Гурт замяшаўся крыху і запаволіў свой бег.
Я не кажу пра людзей, іх пачуцці — забава жанчынам,
Слабаму полу далі права яшчэ на звяроў.
Гучныя крыкі з трыбун назад беглякоў павярнулі,
І з перапуду зубры на паляўнічых ішлі.
Раптам зваруга адзін з параненым целам крывавым,
Зоркі на вока яшчэ, чуткі й на вуха пакуль,
Стаў, падзівіўся на дам, пахітаў галавою камусьці,
Быдта знаёмых былых згледзеў сярод гледачоў.
Потым, абураны тым, што відовішча красяць забойствам,
Гібель адзначыць сваю нечым адметным рашыў.
Мызу падняў і гучна зароў, надзімаючы ноздры,
(Гэтым ён знак падаваў гурту, што спуджана бег)
Рынуў на ложы пасля і як бухнуў рагамі ў падлору,

Дык у паветры цяжар часткай адной і павіс.
Воляй багоў калі б гэты памост абваліўся дадолу,
Многа б нявіннай крыві там паглынула зямля.
Як лютавалі б ссялапа зубрыныя вострыя рогі,
Страшна падумаць сабе, розум ад жаху маўчыць.
Вось чаму трэба найперш знясіліць трывалага звера,
Каб развярэджаны гнеў чуйнасць яго заглушыў.
Пашчу раскрыўшы, няхай наглытаецца пены дасыта,
Выкіне з глоткі язык, доўга матляючы ім.
Гучна і часта хвастом няхай памалоціць паветра,
З ноздраў павыдзьме яшчэ воблакі пары густой.
Зверу спрыяе мароз. Але, пастараўшыся добра,
Можна і ў холад з яго выгнаць нямала патоў.
Глянь, ужо цяжка сапе і чэрава лупіць няшчадна,
Пена ідзе адусюль, так яго выматаў гон.
Млявасць у рухах відаць, хадою няцвёрдаю крочыць,
Зрок засцілае туман, часта міргае вачмі.
Каб не цягнула у рот дыханнем парывістым грыву,
Свой жа настырны касмыль, злосна кусаючы, рве.
Як не страчае ахвяр, лютуе над целама уласным:
Той ці другою нагой бруха калоціць сваё.
Вецер аднекуль падзьме і зашорхае лісце сухое,
Дык і на шорах такі сослепу рынецца ён.
Птаха ляціць угары, дрыготліва цень зашыбуе,
Бегма імчыцца за ім, быццам за нечым жывым.
Знойдзецца многа прымет, па якіх можна бачыць, што ў гоне
Зручны ўжо момант настаў хлопцам у наступ ісці.
Сэнсу хаця і няшмат у такой перамозе, дзе нехта,
Перш чым звярыну забіць, моцна прытоміць яе.
Мо завялічыў я твор мнагаслоўем не надта змястоўным,
Ды пачакай, мой чытач, хутка ўжо будзе канец.
Хвою зубрына бадзе, а з боку другога са зброяй
Лоўчы да дрэва прыпаў, зліўся з камлём у адно.
Хай на адзін хоць бы міг ён адступіць ад гэтай стваліны,
Волат насцігне яго, зваліць, затомча, парве.

Вокала дрэва таго абое віруюць зацята,
Скача туды то сюды бык і адважны лавец.
Хоча клінком чалавек у лясное страшыдла пацэліць,
Звер жа сваім языком торкае, нібы лязом.
Доўгі зубрыны язык зачэпіць калі за апратку,
Ліха тады не мінуць, будуць хлапчыне канцы.
Ды апрача языка небяспека існуе другая —
Зубр і нагамі яшчэ лупіць, нібыта даўбнёй.
Ў цела страла не так хутка ляціць, як звяруга нагою
Стукне, нутро адаб'е, косці патрушчыць лаўцу.
Хлопец аднак з галавой: напад заўважае адразу,
Бачыць, што трэба рабіць, дзе адхінуцца й куды.
Зблізку звярына дыхне, апякае гарачаю хваляй,
Розныцца мала зусім подых такі і агонь.
Як паляўнічы клінком не праколе зубрынае сэрца,
Палячым жарам дыхва будзе загублены сам.
Каб не падоўжыўся бой, сябры адусюль памагаюць,
Сіляцца крыкам сваім збіць з панталыку быка.
Колючы спрытна, лаўцы прабіваюць зубрыныя грудзі,
Ў сэрца загнаны клінок цяжкую працу спыніў.
Голасна трубяць у рог, дзецюкі усміхаюцца вяла;
Зубр перад імі ляжыць, даўся вялікай цаной.
Пушчаў жыхар, наймагутнейшы звер, пераможаны ўкленчыў,
Недзе схавалася другі. Што ж, бык, яшчэ пажыві.
Будзе як час, адшукаю цябе. Але гвалты, забойствы
Ты вынішчай і вайне рогі настаў, каб цяпер
Злога і я не тварыў, бо з розумам несумяшчальны
Войны, якімі грыміць Марс-крыважэр па зямлі.
Мутныя плыні ірвуць Хрыстовую светлую веру,
Слабую надта ў баі, ды і ў царкве не мацней.
Зброяй сваёй раздзірае сябе, а вораг не дрэмле.
Ганьбіць паўсюдна яе, дзе толькі можа, грызе.
Просіць бядачка даўно сабе дапамогі ад неба,
Губяць надзею аднак цяжкія нашы грахі.
Што ж каралі сёння робяць для нас? А можа паснулі?

Самі, прынамсі, яны дбаюць аб міры найменш.
Толькі адно ім наўме, аб адным заклапочаны вельмі,
Як бы на голаў каму зброю лацвей апусціць.
Іхны занятак — вайна на пагібель айчыннаму люду,
Гэтай забаве ліхой цалкам сябе аддаюць.
Воінства гіне з абодвух бакоў у аднолькавай мерцы,
Бо захацелі князі ўладу найбольшую мець.
Творачы глум і разбой, забавляюцца нашаю кроўю,
Кепікі строіць ужо вораг тутэйшых краёў.
Гурт усяляк бараніць абавязак прамы самадзержцаў,
Ды абаронцы, на жаль, статак авечы ірвуць.
Пыха манархаў і злосць надзвычай далёка заходзяць,
Сэрцы жалезныя іх лютасцю ярай кіпяць.
Не заўважае булат, якая вісіць небяспека
І ў заняпадзе якім стан паспалітых зямель.
Хто не купаўся ў крыві, пралітай у часе разгулу
Нашых мячэй, хаця больш меч басурманскі сячэ.
Турак вунь рэжа людзей, паўсюдна вунь паліць, рабуе
Замкі, святыя дамы, селішчы і гарады.
Порты заняў, мацаванні паклаў і войска падводзіць
Столькі, каб можна было знішчыць астатняга з нас.
Кроўю старых і дзяцей ружавее пракляты забойца,
Чыніць бязлітасна гвалт. Ведае, мсціўцаў няма.
Як нават пора лязом мацярок цяжарнае лона,
Горкія слёзы адны бачыць разбэшчаны кат.
Ён не баіцца сустрэць каго-небудзь з нашых са зброяй —
Гэткі сляпы мы натоўп, гэткі зацюканы люд.
Самі ж к таму каралі абы ўгледзелі сілу якую,
Спосабам розным тады прагнуць аслабіць яе.
Кожнаму вельмі карціць, каб нідзе не ўзялі перавагу
Тыя, хто службыць Хрысту, хто яго веру нясуць.
Бачыць сын Божы і сам нябеснае волі маланкі,
На даламогу сваю не спадзяецца пакуль.
Дзева, маці Хрыста, калі я імя тваё толькі
Мерыўся быў напісаць, дык затрымцела рука.

Здзіўлены, доўга рашаў, ці замоўкнуць, заціхнуць мне лепей,
Ці гаварыць і далей, бо і знямелы крычу.
Буду маўчаць, дык жа вартая ты, каб сусвет цябе славіў,
Каб апявала цябе ўсё, што пад небам жыве.
Буду калі гаварыць, то язык чалавечы і розум
Не падбярэ нават слоў, велічы годных тваёй.
Знаю аднак дабрыню, якою ты перамагаеш,
Боскае многа вышэй рэчаў нябоскіх, зямных.
Вось я нікчэмны прыйшоў. Даруй, маё сэрца трапеча.
Кленчу ў цябе каля ног, дзева Марыя. Даруй.
Звонку я брудны увесь, нутром яшчэ болей нячысты,
Бледныя вусны мае словы малітвы ракуць.
Ды я маю не таму, што варты хоць слова прамовіць,
Смею прасіць, бо якраз ты можаш нам памагчы.
Бог цябе выбраў калісь, шкадуючы лёс чалавечы,
Нібы свяціла падняў, каб ратавала другіх.
Бегма да маці бяжыць птушанятак бяскрылых чародка,
Горнеш і ты да сябе смертных існуючы род.
Матка падхопіць дзіця, што раптоўна звалілася долу,
Гэтак жа робіш і ты, як хто нянацкам падзе.
Кветак дзявочых краса! Прачыстая дзева Марыя!
Просьбу маю падтрымай боскай малітвай сваёй.
Ты паглядзі на пажары вайны, на кроў, што ліецца,
Многае воляй нябёс меч дазваляе сабе.
Гіне народ, а яму, з'яднанаму верай Хрыстовай,
Трэба, каб мір для жывых запанаваў на зямлі.
Нашым князям, каралям прыдай ты разважную кемнасць,
Дапамажы зразумець, дзе яны здрадзілі нам.
Ёсць абавязак. Яны ж уладай сваёй злоўжываюць,
Стражы па назве, а так, сутнасць іх — зграя ваўкоў.
Покуль ачомяцца ўсе, дык ты ўжо за нас заступіся,
Ворагаў ход залаволь дый прыпыні хоць крыху.
Каб яны бедных людзей не рэзалі, не рабавалі,
Каб не цягнулі ў ярмо бездапаможны народ.
Шлях неблагі забяспеч Адрыянусу шостаму ў моры,

Мо адкладзе надалей цяжбы і рады свае.
Хай абганяе вятры, што імкнуць караблю спадарожна,
Ды затрымае клінкi, лютасць якія ўзняла.
Скажа няхай слепакам, адкуль небяспека зыходзіць,
Дзе супастаты, якіх біць патрабуе закон.
Папа і ўладу набыў не за грошы, а згодна закону,
Меч і народу яго будзе правы бараніць.
Хай пастараецца ён пантыфікам быць дасканалым,
Гэткім, якога даўно хоча скрываўлены час.

* Ад лац. слова *juba* — грыва. (Заўв. пер.)

** Тыя, хто сочыць.

